

протестантські Церкви розглядаються як "вільне й охоче об'єднання вірних", де вони можуть почуватися вільними в контексті реалізації своїх прав і свобод. Однак в протестантизмі теж існують певні "теологічні обмеження" прав і свобод "вірних", спрямовані на забезпечення єдності й цілісності віросповідних спільнот.

Осмилюючи проблему "свободи в релігії" (*в церкві*), варто відзначити, що вона є важливим структурним елементом свободи віросповідання (*а в більш, широкomu контексті і свободи совісті*) особистості у предметному полі "Церква-віруючі". Наголосимо ще раз, що ця свобода виявляє себе у можливості для віруючого індивіда вільно самореалізуватися в релігійному колективі в рамках певних канонів, приписів конкретного віросповідання, без будь-якого примусу з боку як одновірців, так і священнослужителів, кліру.

Разом із тим слід визнати, що повноцінна реалізація права на "свободу в релігії" (*Церкві*) і сьогодні для більшості релігійних традицій залишається проблематичною, оскільки "тертя між збереженням істини і свободою, між інтересами церковної спільноти й індивідуальною свободою буде існувати вічно"³⁵.

Релігієзнавче осмислення сутності структури як самого поняття "свободи релігії", так і змісту елементів, що творять її архітектоніку, дає можливість здійснити диференційований аналіз такого важливого і достатньо складного інтегрованого правового інституту, яким є свобода релігії.

Проф. А. Колодний

4. Проблеми релігійного життя нинішньої України

Україна практично вже три роки має владу Віктора Януковича, владу донецьких у всіх своїх гілках. Це не так багато часу, щоб робити якісь далекосяжні висновки про її діяльність. Ламати чи перебудовувати усталене двома десятиліттям років незалежності вже не просто (тим більше неукраїнському Донбасу), а подеколи це й не треба робити, бо ж не все, що було, можна позначити знаком мінус. Це можна сказати і про сферу релігійного життя України, про утверджену в ній свободу буття релігії, визнану світом до років президентства В.Ющенка однією із найдемократичніших систем державно-церковних відносин.

Україна – поліконфесійна країна. Законодавчо вона закріпила свободу віросповідань і свободу особистості в її релігієвиборі і релігієвияві, світськість сфер суспільного життя і можливість конфесій на урізноманітнення форм свого вираження, право на вільну пропаганду релігії і водночас широке

³⁵ Курран Чарльз Е. Релігійна свобода і права людини у світі та церкві: християнська перспектива // Там само. – С. 361.

соціальне служіння релігійних спільнот, право на володіння майном і водночас реституцію його. Держава перших 15 років багато зробила у сфері толерантизації міжконфесійних відносин, у вирішенні ряду проблем міжконфесійного і внутрішньоцерковного протистояння.

В останньому є помітна заслуга Української Асоціації релігієзнавців і водночас Відділення релігієзнавства ІФ НАН України, двадцятиріччя яких відзначається в 2011-2013 роки. Ми першими разом із тодішнім Держкомрелігії України почали проводити науково-практичні конференції з проблем свободи релігії, регіональні Дні релігійної толерантності із запрошеннями до участі в них не тільки науковців, а й державних службовців із областей, в полі опіки яких знаходяться проблеми релігійного життя, представників багатого різноманіття конфесій країни. Саме ми започаткували видрук щомісячника «Релігійна панорама» і річника «Релігійна свобода» з видруком в них матеріалів з питань свободи совісті, науково обґрунтованої вибудови державно-церковних відносин, толерантизації міжконфесійних взаємин тощо. Саме ми упорядкували (і в цьому помітна заслуга к.філос. н. М.Бабія) і три рази випустили у світ й поширили по країні збірники міжнародних та українських правових документів з питань свободи совісті і віровизнань. Саме ми започаткували низку заходів із запрошенням до участі в них представників різних конфесій.

Багато проблем релігійного життя України актуалізувала Помаранчева революція. Насамперед це те, що воно має бути україноцентричним. Діючі на наших теренах релігійні спільноти мають працювати на вибудову незалежної Української держави, на наше національне відродження. Релігія не має тягнути людину у світ темного середньовіччя: вона покликана сприяти духовному становленню особистості. Свобода буття релігії і віросповідань має знайти реальне втілення і правове забезпечення. В демократичній державі немає місця поділу релігій на бажані і небажані, історичні і нові. Вона може лише виявляти інтерес до того, як всі їх включити в русло нашого національного поступу, духовного розвитку, формування морально зрілої особистості.

Проте, як це слушно зауважує Дмитро Павличко, «наша влада начебто призабула своє національне покликання... Таке враження, що влада не має наміру нічого змінювати в жалюгідному існуванні української мови і книжки, культури і преси (додамо – і власне українських релігійних спільнот – А.К.)». І в цьому є багато незрозумілого.

- Незрозумілим є цілування Президента в день його інавгурації з тим Патріархом, Церква якого всіляко обстоює ідею зникнення української незалежності, повернення України до єдиної держави з Росією, до якогось «руського мира», в якому місце українцям лише як малоросам.
- Незрозумілим для українців є його постійне на духовній основі контактування лише з цією Церквою, її Першоієрархом, для якого Україна постає «окраиной» ним сконструйованого «руського мира». Може в цьому спрацьовує виокремлений тим же Дм. Павличком

принцип «нашої рабської психології, яка боїться мертвих тиранів, прагне приподобитися лицемірному ворогові, поставити свічку Богові й перехреститися перед відзнаками диявола».

- Незрозумілим для українців є братання на місцях (не лише на Сході і Півдні країни, а й в центральному її регіоні) нової влади із явно непроукраїнськи налаштованою у масі своїй (особливо на Півдні і Сході) Церквою Московського Патріархату, користання нинішніми чиновниками послугами в освяченні своїх владних помешкань (а то й дач) служителями культу лише цієї Церкви.
- Незрозумілою є байдужість Президента до тієї Київської Східно-християнської традиції, лише на основі якої можливе відродження й становлення в країні Єдиної Української Християнської Церкви, а не на основі простого організаційного поєднання Православних Церков, що вибудовані на московсько-православній традиції.
- Незрозумілою є також байдужість нинішньої влади до розгулу в містах Сходу і Півдня країни, Криму, навіть Києва, проросійських білямосковсько-православних згурбищ, які марширують під російськими, а то й царськими, прапорами, всіляко ратують за відродження імперії Миколи II, протестують проти входження України в Європу і ратують за якийсь союз з Росією і Білоруссю, в якому Україна вже була в статусі колонії.
- Незрозумілою є також запевнення Президентом Предстоятеля УПЦ МП в тому, що органи влади будуть карати ті громади цієї Церкви, які вирішили перейти у власне Українські Православні Церкви, зберігаючи при цьому за собою право на власність храму.
- Незрозумілим є те, як може Президент своєю байдужістю до процесу введення в навчальний план державних шкіл послухним йому табачниківським міністерством освіти якоїсь християнської етики порушувати цим Конституцією і законодавством України визначену світськість освіти й відокремлення школи від Церкви.
- Незрозумілими є також, при поліконфесійності країни, наявні подеколи в промовах Президента звернення до якихось «святих отців», вибіркове запрошення на різні державні заходи лише представників деяких конфесій, вибіркова участь його в ролі офіційної особи в заходах лише певних конфесій (переважно Московсько-Православної Церкви).
- Незрозумілим є також офіційне рекламування виявів релігійності Президента засобами масової інформації під час святкування Різдва чи Великодня, тоді як це має залишатися на рівні його особистого життя, чогось потаємного.
- Незрозумілою є також та клерикалізація суспільного життя, до якої вдаються нині владні органи різних рівнів, залучаючи при цьому в різних регіонах різні церкви, тоді як в Європі, куди ми прагнемо ввійти, утверджується його світськість.

Складність релігійного феномену вимагає виваженості й делікатності і в ставленні до нього, і в своєму бутті в ньому. Не можна, відчуваючи на рівні свого індивідуального світовідчуття якусь прихильність до певної релігійної течії, прагнути свою релігійність зробити спільнотою для всього суспільного буття, не рахуючись при цьому із свободою релігієвияву інших, а разом з тим і свободою на позавіросповідність, з міжнародно визнаною і вже утвердженою в Україні свободою віросповідань.

Бути українцем в релігійному житті – це не лише дотримуватися традиційних для нашого народу обрядів, не лише відвідувати традиційні для нього храми, а й вловити, що в цьому є *від роду нашого*, а що привнесено протягом століть колоніальної неволі від релігійних чужинців – московських чи польських. Важливо добре знати (не тільки богословам чи науковцям, а й владним службовцям) особливості саме нашої української релігійної історії і релігійної традиції.

Так, Українське Православ'я – це не стільки церковна організація із прикметником «українська», а складний і духовно багатий культурно-історичний феномен, що сформувався в період незалежного буття Київської митрополії в X-XVII століттях і зневажений в часи московсько-православної неволі так, що Тарас Шевченко влучно назвав цю Церкву в Україні «церквою-домовиною». Знаний митрополит Іларіон (Іван Огієнко), коли йшла мова про вибудову Української Церкви, мав цілу програму її деоросіянення й українізації, вдатися до чого або не здатні із-за своєї неосвіченості й невихованості на власне українській історії та ментальності, або ж не хочуть із-за історичного непам'ятства навіть владики тих Церков, які ми часто називаємо сутнісно українськими. Цей нюанс вловив навіть митрополит Черкаський Софроній із УПЦ МП. Ні Москва, ні Константинополь, ні Рим не мають визначати своїм «принципом визнаності» розвиток релігійного життя в Україні. Не хтось ззовні, а ми самі маємо і можемо узаконювати свій релігійно-організаційний статус у світі відповідно до того, що маємо одну з найбільших православних спільнот. Як це слушно зауважував ще покійний Патріарх Мстислав: визнаймо самі себе, а інші – визнають, куди вони дінуться.

Скористаймося й порадою іншого Патріарха – Володимира (Романюка) з УПЦ КП, який в своїй *ідеї киевоцентризму* відводив Києву з його багатою східнохристиянською традицією роль «другого Єрусалиму». Пора не лише Москві, а й Риму сказати стоп у їхніх гендлюваннях сферою українського релігійного життя, орієнтація на нищення в Україні українського, нищенням українського в українській діаспорі.

Попередній Президент України В. Ющенко у своїх виступах неодноразово актуалізував питання об'єднання Православних Церков України, висловлював свою готовність прилучитися до вирішення проблеми утворення в країні Помісної Православної Церкви. Його наступник В. Янукович так чітко не висловлюється з цього приводу. Він є вірянцем Церкви Московського Патріархату, а відтак певно й дивиться на проблеми Православ'я України з її точки зору. Він при цьому виявляє якусь відстороненість до тих зовнішніх

втручань в діяльність УПЦ МП, яка нахабно нав'язується Патріархом Кирилом, що зачав з своїми візитами в Україну, переслідуючи цим явно мету урізати ту самостійність УПЦ МП в управлінні, яку вона одержала від його попередника. Кирило - за самодержавну Моковсько-Православну імперію від будь-яких натяків на автономність Української Церкви. В цьому маємо вияв московсько-фашистських зазіхань захопити Україну, не користуючись при цьому традиційною зброєю минулих воєн. Йде процес насадження в Україні при допомозі Церкви Великої Московії. Цей фашизм далеко гірше гітлерівського. Його діяльність описав ще Тарас словами: «Як кішечка, підкрадеться, вижде час і запустить пазурі в печінку...». Підспівувачами цьому слугує, зокрема, і Полтавська влада, яка помпезно вшановує пам'ятники царю-загарбнику Петру Першому і вимушує тримати, скажу так, «у закамарках схованки» виготовлений спеціально для цього колись традиційно-українського міста пам'ятник гетьмана-українця Івана Мазепи. Своєю безмовною байдужістю щодо цього полтавчани дають можливість їй це коїти, виявляючи тим своє малоросійство.

Зауважу відразу, що проблема з Православ'ям України не проста. Роки існування його роз'єднання засвідчують, що Православні Церкви України не здатні самі вирішити означену проблему, а то й вже змирилися з існуючим станом речей, звично функціонують в конкуруючому між собою стані.

Супротивом цьому об'єднанню виступають як внутрішні, так і зовнішні чинники. *Внутрішні* – українофобство як різних біляцерковних структур УПЦ Московського Патріархату, так і ряду її владик, переважно із Синоду Церкви; сформована негативна громадська думка щодо якоїсь вигаданої неканонічності Автокефальної Церкви і Церкви Київського Патріархату, безпідставного анафемування Москвою Патріарха Філарета; необ'єднаність Церков власне Українського Православ'я – УПЦ КП та УАПЦ; небажання УПЦ МП вести хоч якийсь переговорний процес в присутності глави Київського Патріархату Філарета; відсутність української національної свідомості і московсько-православна виучка більшості священства *всіх* Православних Церков України; нерозуміння навіть власне Українськими Церквами специфіки Українського Православ'я; зорієнтованість тих чи інших політичних сил на підтримку якоїсь однієї із Православних Церков як єдиноістинної й утвердження ними негативної думки щодо інших; байдужість неукраїнського вищого керівництва країни (президент – білорус, прем'єр – москаль, спікер – хохол, міністр освіти – говорять єврей тощо) до виявів власне української духовності – мови, пісні, звичаїв, релігійної традиції та ін. *Зовнішні* – небажання Москви (і РПЦ, і російської влади), в надії на відродження (в тому числі й за допомогою Церкви) якогось нового Союзу, зокрема путінівського Євроазійського Союзу, надати Українському Православ'ю його законну автокефальну визначеність; відплата українцям за той непослух, до якого вдався владика Філарет у прагненнях, всупереч інтересам Росії, здобути для Української Православної Церкви незалежність; подвійна гра Церкви-Матері Київського Православ'я Константинопольського

Патріархату; негласне невизнання Апостольською столицею права на існування в Україні свого Патріархату, своєї Помісної Церкви, на поєднання з якою, зрештою, налаштоване греко-католицьке мирянство; підтримка Російською державою, зокрема її Президентом В. Путіним, як він сказав, «Російської Православної Церкви в Україні» та ін.

Історія свідчить, що, маючи таку обойму супротиву нормальному розгортанню релігійного процесу, Церкви самі не в змозі прийти у вирішенні проблем своїх взаємовідносин до злагоди і порозуміння. Прямо скажемо – без держави тут їм не обійтися. Згадаймо, хто здолав суперечки в християнстві III-IV століть й організував і провів I-й Вселенський Собор в Нікеї в 325 році, що прийняв Символ віри християнства? Імператор Костянтин, який навіть не був на той час християнином. Хто здолав релігійні протистояння в Київській Русі і прийняв з цією метою християнство? Князь Володимир. Можна тут звертатися й до інших прикладів історії. Але всі вона свідчать про те, що у своїх взаємних відносинах християнські Церкви часто далекі від Христової заповіді любові. Вони подеколи виявляли повну нездатність вирішити гострі проблеми своїх взаємних відносин, ворогували між собою навіть гірше, ніж з представниками нехристиянських релігій.

З другого боку, розколоте Православ'я – розколота країна. Комусь це вигідно і треба. Он вже (не без зовнішньої підтримки) добралися й до розколу Української Греко-Католицької Церкви, недавній монолітності якої заздрили інші конфесійні спільноти. Породжено вже якусь Правовірну УГКЦ, яку ладний підтримувати регіонал Колесников й москвофіли з його команди. В громадській думці світу із-за цього внутрішньоправославного протистояння про Україну існує негативна оцінка нас як країни скандалістів. В міжнародному духовному полі із-за цього нас не може презентувати якась єдина національна християнська спільнота. В ролі презентанта України за цих умов виступає часто Церква країни її колишнього колонізатора - Росії.

Той факт, що Українська влада налагоджує контакти із Церквою Константинопольського Патріархату з питання проголошення православної помісності в Україні, не є чимось неприродним, бо ж саме остання, а не Московська, є Церквою-Матір'ю щодо Київської Церкви. Саме вона має церковно-законне право визначати статус останньої - автономія чи автокефалія - в православному світі, а не Російська Православна Церква, яка, як наступниця Московської митрополії, неканонічно виниклої в 1448 році, є похідною від Київської митрополії, її донькою. До того ж, не існує якихось кимось схвалених загальноприйнятих міжнародних стандартів церковно-державних відносин. Ті стандарти, які із-за своїх імперських інтересів обстоює Московський Патріархат, є власне російськими стандартами і переслідують вони насамперед мету збереження Російсько-православної імперії під шапкою кирилівського «руського мира» або «исторической Руси».

Відтак ми ще раз наголошуємо на тому, що сфера релігійного життя є надто складною і делікатною. Тут дещо релігійно мислячий Президент мав би вирішувати її проблеми не на рівні буденних міркувань, своїх симпатій-

антипатій, а виважених і обґрунтованих висновків певних наукових експертних колективів, шляхом наукового вивчення конфесійного різноманіття України. Цьому міг би сприяти створений на основі нашого Відділення релігієзнавства в структурі Національної Академії наук Інститут чи Центр наукового релігієзнавства. Цьому б сприяла творчо-ділова, а не показушно-парадна взаємодія Адміністрації Президента і Уряду із Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій.

Говорячи про утворення в країні Єдиної Української Православної Церкви, я завжди наголошую на тому, що це має бути не простий організаційний процес вивершення такої церковної структури. Вона має сформуватися на основі відродження (наголошую: саме *від-родження*) Київських Православних традицій, тих особливостей, які мало Православ'я X-XVII століть Київської митрополії. Зрозуміло, що воно – не для росіян України. Для них мав би бути у нас екзархат Російської Православної Церкви.

То ж з'являється й інша думка: а може не доречно державі активно боротися за об'єднання трьох діючих Православних Церков. Вони самі мають вирішувати питання свого організаційного життя. При цьому дивним є те, що державу чомусь турбує лише церковна роз'єднаність Православ'я. Чомусь її не турбує те, що в мусульман є шість всеукраїнських центрів, в іудеїв, рідновірів - майже стільки ж. Конфесійно строкатий протестантизм і харизматизм.

Визнаємо водночас наявність в країні політичного протистояння різних Церков, зокрема, з одного боку, Православна Церква Московського Патріархату, яка підспудно майже повсемісно закликала голосувати за регіоналів і активно підтримує на місцях їх владу, і практично всіх інших Церков, які відкрито або мовчазливо (а мовчання – це також ознака згоди) виступають тепер на боці національно-демократичних сил.

Релігійні спільноти українсько-національної орієнтації, а це УПЦ КП, УГКЦ, РКЦУ, УЛЦ і деякі інші, зрештою виявляють в тій чи іншій формі свою підтримку національно-демократичного процесу, демократизації всіх сфер суспільного життя в Україні. В цьому вони знайшли одностайність і в ряді протестантських спільнот та харизматичних Церков, серед окремих об'єднань іудейської релігії, в Духовного Управління мусульман Криму та ін. До такого кроку їх спонукала, з одного боку, відкрита взаємна симпатія В.Януковича і Церкви Московського Патріархату (згадаймо, перші півтора року свого президентства він спілкувався лише з нею), яка прагне саме завдяки цій співпраці набути домінуючий статус в релігійному житті України, подібний тому, який має її матірня інституція в Росії, а з другого – заяви того ж В. Януковича про рівність свого ставлення до всіх конфесій країни, а відтак і протестантських, і нових, цебто сприйнята ним свобода віросповідань.

Проте, одержавши і приймаючи підтримку з боку певних московсько-православних церковних структур, В.Янукович цим самим порушує на державному рівні Закон України про відокремлення Церкви від держави, зокрема законодавчий принцип ненадання переваг з боку держави якійсь одній із конфесій. Передача історично значимих приміщень (Харків, Севастополь-

Херсонес, Київ, Почаїв та ін.) лише одній Церкві, запрошення на акції державної ваги лише представників цієї ж Церкви, присутність в якості державної особи на різних урочистостях лише цієї однієї Церкви, а нею є УПЦ МП, Президент цим порушує статтю 35 Конституції України, яка гласить, що “жодна релігія не може бути визнана державою як обов’язкова”. Ніхто не заперечує право Президента, як вірянина цієї Церкви, задовольняти свої релігійні потреби саме в її храмах, але не слід свої особисті симпатії і переконання піднімати до державного рівня. Якщо при адміністраціях попередніх Президентів України діяла як дорадчий орган Науково-експертна Рада з питань релігійного життя, то при нинішньому вона відсутня. Серед тих, кого залучають до написання матеріалів з релігійних питань для Президента, ми не знаходимо жодного науково кваліфікованого релігієзнавця. Більше того, фактично ліквідовано передбачений Законом України державний орган з релігійних питань. Замість раніше самостійно діючого Держкому релігій чи Держдепу національностей і релігій утворено в структурі Міністерства культури невеличкий департамент з питань національностей і релігії. Може цим переслідувалася мета якогось введення проблем державно-церковних і міжконфесійних відносин в рамки правового поля, що має місце в демократичних країнах. Якщо сказати мовою законів, то мала внаслідок цього відбутися заміна «відокремлення Церкви ВІД держави» на «відокремлення Церкви І держави». Проте це, як свідчать наші бесіди з конфесійними діячами, не відбулося. Держава знову стоїть над конфесіями - і не так в загальноукраїнському, як в обласних своїх виявах. Чиновники при вирішенні питань релігійного життя ще часто діють «по поняттям», а не у відповідності із законом. Не передають релігійним спільнотам їм належне майно, зокрема культові будівлі, не виділяють землю під храмову забудову, фаворизують одні конфесійні інституції і водночас всіляко обмежують в діяльності інші, протидіють їх утвердженню, окрім, зрозуміло, московсько-православних спільнот, які подеколи діють всупереч будь-яким державним законам і навіть здоровому глузду. Згадаймо, що творять московсько-православні на теренах Десятинної Церкви в Києві, до чого вони прагнуть на шляхах «прихватизації» української святині - Почаївської Лаври.

Лише прочитання інформацій із одного свіжого числа «Церковної Православної газети» (2013- №6) засвідчує перетворення УПЦ Московського Патріархату в білядержавну інституцію. Назвемо лише декілька з них: 23 березня в окремому полку Президента України (м. Київ) відбулося урочисте завершення Всеукраїнського хресного ходу з іконою великого князя Володимира, який проголошений небесним покровителем Збройних сил України; 14 березня Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Володимир у столичному Пантелеймонівському монастирі у Феофанії прийняв першого заступника голови Державної податкової служби України – начальника податкової міліції Андрія Головача, нагородженого орденом князя Ярослава Мудрого; 25 березня митрополит Володимир зустрівся із заступником директора Департаменту з економічної діяльності Міністерства

оборони Володимиром Шевченком; 15 березня голова Учбового комітету при Священному Синоді УПЦ єпископ Климент провів зустріч із заступником міністра-керівником Міністерства освіти і науки України Олексієм Дніпровим; 15 березня голова Синодального відділу УПЦ по взаємодії із Збройними силами та іншими військовими формуваннями України архієпископ Августин відвідав державну службу України із надзвичайних ситуацій, де зустрівся із її головою генерал-лейтенантом М. Болотських; 16 березня керуючий справами УПЦ митрополит Антоній зустрівся із начальником департаменту ДАІ МВС України полковником В.Астапковичем; 25 березня голова Синодального відділу по взаємодії із Збройними силами України архієпископ Августин взяв участь в урочистостях з нагоди 21-ї річниці створення внутрішніх військ МВС України та інші. Ці факти, а про подібні пише кожне число УПГ, засвідчують явне зрощення Української держави із Московсько-Православною Церквою. До речі, це суперечить не тільки Конституції, яка закріпила світськість України як держави, а й Христовому вченню, що кесарево має належати кесарю, а Боже - Богові,

Про зрощення Української держави із Московським патріархатом свідчить і той факт, що на перше засідання Церковно-громадського комітету Московського Патріархату, яке проводилося в Москві під головуванням патріарха Кирила 27 березня ц.р., окрім діячів Московсько-православної церкви України, лакейно поїхали аж два віце-прем'єри – Ю.Вілкул та К.Грищенко. При цьому Московська Церква прагне втручатися в церк. держ. відносини і в права інших. Так, глава Синодального інформаційно-просвітницького відділу протоієрей Г.Коваленко заявив, що Папа свій візит в Україну має узгоджувати з Церквою, до якої належить більшість країни. В Україні це – православні (Мир №13).

Говорячи про співпрацю релігієзнавчої науки із владними структурами, при цьому хотілося б підказати владі ряд проблем, які варто актуалізувати для розв'язання, хотілося б водночас висловити і свої міркування щодо їх вирішення в контексті розбудови Української держави і нашого українсько-духовного відродження. Це, зокрема, є: політизація релігійного життя і клерикалізація світського й шляхи протидії цьому; участь релігійних спільнот в духовному і національному відродженні України; втручання зарубіжних релігійних центрів в конфесійне життя України; міжнародне релігійне представництво України; доля і роль української релігійної діаспори; розвиток і характер функціонування релігійно-національних меншин; збереження сакральної культурної спадщини; поширення окультизму і шляхи протидії цьому; збереження і відтворення саме української релігійної традиції тощо.

Маємо зростаюче втручання у сферу релігійного життя України не тільки зарубіжних релігійних центрів чи релігієзованих держав, а й деяких посольств тих країн, які мають в Україні свою релігійно-національно налаштовану діаспору. Це - Росія, Ізраїль, Румунія, Угорщина, Польща, Вірменія, Німеччина. Релігійно-національні меншини починають діяти як своєрідні острівці цих держав на українських теренах.

В 2011 році ми відзначили 20-річчя з дня прийняття Верховною Радою Української РСР Закону про свободу совісті і релігійні організації. Незважаючи на те, що він був прийнятий в комуністичні роки, редакція Закону виявилася такою, що він дієво і ефективно працює й до 2012 року. Проти його зміни виступали не тільки світські, а й церковні організації (в тому числі й Всеукраїнська Рада Церков), бо ж всі знали, що нині маємо таку Верховну Раду, яка, зрештою, може схвалити далеко недемократичніший новий закон, ніж наявний, що мало місце в Росії.

Згідно з думкою не лише церковних діячів, а й українських правозахисників, вчених і громадських активістів, свідченням цього є прийняті Верховною Радою України у листопаді 2012 року (законопроект №10221) зміни в діючий Закон про свободу совісті, які нехтують деякими ustalеними до цього нормами релігійного життя, орієнтують на обмеження свободи віросповідань в країні. Зокрема, доповнення істотно ускладнюють реєстраційні процедури для релігійних організацій, можливості проведення ними публічних релігійних заходів. Зміни вводять фактично подвійну (а то й більшу) процедуру реєстрації релігійних спільнот, які відтепер набиратимуть юридичний статус не тільки після реєстрації організацій в органах державної виконавчої влади, а й в додаток ще й реєстрації у Державній реєстраційній службі. Згідно із змінами розширюється перелік органів державної влади, які мають контролювати діяльність релігійних організацій, а це: служби прокуратури, міністерство культури та інші міністерства, місцеві адміністрації й органи місцевого самоврядування. Ускладнено процедуру видачі віз для представників релігійних організацій. Якщо раніше їх надавали відділи у справах релігій обласних адміністрацій, то тепер за ними прийдеться звертатися до відповідних органів ще й в столиці. Ускладнено процедури отримання віз не тільки для проповідників, а й для вчителів релігійних шкіл, представників гуманітарних місій, благодійних організацій, які співпрацюють з релігійними організаціями, що діють на теренах України. У Всеукраїнській Раді Церков і релігійних організацій вважають цілком слушно, що новий законопроект, всупереч їхньому проханню про ветування його, підписаний Президентом В.Януковичем, зрештою призведе до зростання напруженості в суспільстві, значних ускладнень і непорозумінь в діяльності релігійних спільнот, в їхніх відносинах із своїми братами по вірі у закордонні.

То ж ліквідація здобутої протягом двадцяти років демократії в Україні, повсемісне закручування гайок і у сфері релігійного життя є виявом сходження нашої країни до умов суспільного життя часів сталінізму, коли країною керувала сила, а не розум, коли свобода, в тому числі і релігійна, була лише мрією.